

ДО:

Дамјан Манчевски, Министер

Министерство за информатичко општество и администрација

Предмет:

Забелешки по однос на Нацрт предлог закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ЗААМУ)

11 септември 2017 година, Скопје

Почитуван Министер Манчевски,

Во прилог се забелешки за Нацрт предлог законот за измена и дополна на ЗААМУ:

Забелешка во однос на преамбулата:

Во преамбулата од текстот каде се критикува работата на АВМУ сметаме дека треба да се додаде оценката дека во последната година има подобрување во работата на медиумскиот регулатор. Агенцијата одби да го следи известувањето на веб порталите во предизборна кампања со објаснување дека таква праска нема во европските земји. Ваквиот став на Агенцијата беше поздравена од граѓанските организации.

Освен тоа, АВМУ јавно реагираше на појавите на говор на омраза во радиодифузните медиуми и побара од Основното Јавно обвинителство да покрене соодветна постапка. Во 2017 година АВМУ исто така јавно ги осудуваше сите видови на напади врз новинарите и бараше од надлежните институции да се казнат напаѓачите.

Точна е оценката дека АВМУ со години го премолчува упадот на претходната Влада во медиумскиот пазар преку владините реклами. Во овој контекст треба да се додаде дека АВМУ, веќе трета година по ред не ги објавува главните 50 огласувачи во медиумскиот сектор со цел да го прикрие од јавноста фактот дека владата е еден од најголемите огласувачи во националните приватни телевизии. Овој став треба да се истакне во преамбулата со цел АВМУ во иднина да води сметка за заштитата на медиумскиот пазар од слични упади како клучен елемент за заштита на медиумите.

Во точка 4 која се однесува на Проценката на финансиските средства потребни за спроведување на законот, потребно е да се корегира 0.7 процент со 1 процент од Буџетот на Република Македонија на годишно ниво.

Забелешки во однос на текстот на Предлог законот:

Член 3, став 3, кој се однесува на член 14 Именување на членови на Советот од ЗААМУ се менува и гласи:

Кандидатите за членови на Советот кои учествуваат на јавниот конкурс се должни да достават апликација во која детално го наведуваат своето работно искуство и достигнувања во областа за која се стручни, изјава за тоа дека ги исполнуваат условите утврдени во членот 16 од овој закон и писма на поддршка од следните организации:

- од Здружението на новинарите на Македонија и
- од Самостојниот синдикат на новинарите и медиумските работници и
- од две граѓански организации кои се активни подолго од пет години и кои постигнале релевантни резултати во сферата на медиумите и човековите права, или
- од две високо-образовни установи кои имаат студиски програми од областа на комуникацијата, новинарството, културата, економијата, правото или друга слична област што е од значење за остварувањето на надлежностите на Советот.

Образложение: Новата влада со ваквата нејасна формулација во законот кое новинарско здружение ќе предлага членови во Советот на Агенцијата, несвесно станува соучесник во кампањата на претходната влада против најстарото, најорганизираното и најреномираното новинарско здружение во Македонија. Претходната влада ги злоупотреби сите механизми на власта, со притисоци и уцени, да го наруши угледот и кредибилитетот на ЗНМ пред македонската јавност, само затоа што одлучно, јавно и бескомпромисно ги осуети сите нејзини обиди да воспостави контрола врз медиумите и да ја ограничи слободата на говорот. Со ваква нејасна формулација во законот, новата влада ќе го легитимира бруталниот упад на претходната влада во здружувањето на новинарите, за што има доста докази во прислушуваниите разговори. Во нив недвосмислено се потврдува вмешаноста на владата на Груевски во формирањето на сурогат новинарско здружение, за да послужи како инструмент за остварување на нивните валкани политички интереси.

ЗНМ е единствено новинарско здружение во Македонија, кое на слободни и непосредни избори го избира раководството на здружението. Освен тоа, Здружението секоја година со присуство на јавноста организира годишно собрание, каде раководството дава отчет пред своите членови.

ЗНМ е единственото здружение на новинари, членка на Меѓународната федерација на новинари и на Европската федерација на новинари. Барањето на таканаречената Македонска асоцијација на новинари да се придружи на МФН и на ЕФН е едногласно одбиено.

Оценките и ставовите на нашата организација се широко цитирани како релевантни во извештаите на Европската унија и на Американската администрација, како и во извештаите на реномирани меѓународни организации, кои се занимаваат со заштита и промоција на слободата на говорот. Од друга страна, другата фантом организација, во годишниот извештај на Европската унија за 2016 година е оценета како организација што ги промовира политиките на владата на Груевски.

Дополнително, челните луѓе на оваа фантомска организација, ги раководеа режимските медиуми, кои во изминатите 11 години, на брутален начин ја девалвираа новинарската професија, служејќи му слепо на режимот на Груевски. Дел од тие уредници сега се под истрага на Специјалното јавно обвинителство.

ЗНМ никогаш не претендирала дека има монополот во заштитата и промоцијата на слободата на говорот, професионалното новинарство и на правата на новинарите, меѓутоа ние никогаш нема да прифатиме фиктивни организации, кои не се автентични новинарски иницијативи, туку политички проекти.

Се надеваме дека новата влада нема да дозволи да биде вовлечена во вакви валкани игри на претходниот режим и ќе го корегира овој дел од законот.

Член 4, став 4, кој се однесува на член 15 Мандат на членови на Советот од ЗААМУ се менува и гласи:

Советот може да работи доколку се именувани најмалку седум члена на Советот.

Образложение: Со оваа измена се отстранува ризикот да не бидат избрани сите 7 членови на Советот во собраниска процедура како и да се осигура дека организацијата која номинира новинар е од кредибилно здружение на новинари кое е активно во медиумскиот сектор и ги застапува правата на новинарите.

Член 9, став 5 кој се однесува на член 23 Мерки во случај на повреда на прописите од ЗААМУ (а во врска со член 91) е нејасен.

Ние сметаме дека Агенцијата за медиуми пред да покрене било каква прекршочна постапка, треба да упати јавна опомена до медиумот. Целта на законот треба да биде создавање на услови за слободни и професионални медиуми, а не првенствено да казнува. Казните треба да се применуваат во исклучителни ситуации, кога медиумот упорно и свесно одбива да ги почитува законските прописи.

Член 12 кој се однесува на член 62 Услови за обезбедување на телевизиско или радио емитување кој се додаваат нови два члена 62-а и 62-б а се однесува на политички плурализам во вести и дневно информативни програми како и во дебатни и контактни програми ги сметаме за непотребни и треба да се избришат.

Образложение: Советот на Европа и Организацијата за безбедност и соработка во Европа се залагаат прашањето на професионалната новинарска етика да се реши во рамките на медиумската заедница преку системот на саморегулација, кој широко е распространет во земјите на Европската унија и во земјите кандидати.

Основна претпоставка на овие организации, кои ги промовираат човековите права и слободи, е дека новинарските стандарди не треба да бидат објект на законска регулација, затоа што проценти голем ризик тие да се злоупотребат за да се ограничи слободата на говорот и слободата на медиумите.

Таквите законски можности може да се искористат од регулаторот да влијае врз уредувачка политика и програмска содржина на радиодифузерите.

Ние сме убедени дека ако се создаде поволно опкружување за слободни и професионални медиуми, новинарите во поголема мера ќе ги применат етичките стандарди.

Во член 14, кој се однесува на членот 80 за надоместок за дозвола за телевизиско или радио емитување од ЗААМУ за надоместок за дозвола за телевизиско или радио емитување, го поддржуваме предлогот за измена на формулата за надоместок со која што се намалува надоместокот во висина од околу 20 проценти на годишно ниво (груба пресметка).

Во исто време, предлагаме да се намали надоместокот за дозвола во висина од околу 30 проценти што значи дека формулата на крај наместо од 0.8 се заменува со 0.7.

Образложение: Во услови на нарушен медиумски пазар, плаќањето на високи надоместоци за дозволи дополнително ќе ја влоши финансиската состојба на радиодифузерите. Незамисливо е да имаме слободни и професионални медиуми, без подобрување на финансиската кондиција на приватните медиуми. Средствата што ќе се заштедат од плаќање на дозволата можат да бидат искористени за подобрување на

условите во кои работат новинарите како и за продукција на поквалитетна медиумска содржина.

Освен тоа, недозволиво е 50 проценти од буџетот на Агенцијата да се обезбедува од надоместоците за дозволи затоа што ќе ја доведе Агенцијата во позиција на конфликт на интереси. Место да се грижи за медиумскиот пазар, за да го зголемат нејзиниот буџет, ќе бидат заинтересирани да даваат повеќе дозволи за нови телевизии и радија, без да се направи сериозна анализа на пазарот.

Член 29, кој се однесува на членот 105 Финансирање на МРТ од ЗААВМУ каде се укинува радиодифузна такса и МРТ се финансира директно од буџетот на РМ во висина од 0.7 процент е неприфатлив и бараме да се корегира во 1 процент на годишно ниво.

Потребно е да се објасни ставот 3 и 4 од членот 29, за да се појасни дали МРТ има право да емитува реклами или не. Важно е во предлог законот за изменување на ЗААМУ експлицитно да биде наведено дека МРТ не може да остварува приход од емитување на комерцијални реклами.

Освен тоа, нејасен е и ставот 7 од истиот член кој вели: За постигнување и одржување на поголем степен на програмски и техничко - технолошкиот развој на јавниот радиодифузен сервис можат да се издвојуваат и дополнителни средства и од Буџетот на Република Македонија. Овој начин на финансирање на МРТ за нашите организации е апсолутно неприфатливо затоа што МРТ се поставува во зависна позиција во однос на Владата. Финансирањето на јавниот сервис не може да зависи од добрата волја на Владата, тука треба да има јасен систем на обезбедување на средствата и дефиниран како независен буџет, кој по сила на закон ќе го обврзува Министерството за финансии, на 12 еднакви рати, секој месец до петти, да ги префрли средствата на сметка на МРТ. Ако остане можноста владата своеволно да одвојува средства за МРТ, ќе значи директен упад во независното финансирање на МРТ и можност да се наруши автономијата на куќата отворање можност да се влијае врз уредувачката независност.

Единствен аргумент, со кој новата Влада не го прифаќа одвојувањето на еден процент од буџетот за финансирање на МРТ е лошата кондиција на буџетот. Ако е тоа вистина тогаш како е можно Владата да нема пари да го покачи процентот од 0.7 на 1 процент, а може да најде пари за опремување на јавниот сервис по друг основ.

Образложение: Предлогот на ЗНМ еден процент од државниот буџет да се одвои за финансирање на МРТ е резултат на долгогодишна и опсежна анализа во рамките на работната група на Министерството за информатичко општество и администрација од 2014 година, на која учествуваа претставници од сите релевантни институции одговорни за собирање на радиодифузната такса.

Мора да се појасни дека предложената сума од еден процент од буџетот, што според проценките изнесува околу 30 милиони евра годишно, нема да се користат само за финансирање на МРТ, туку и за финансирање на Јавното претпријатие Македонска радиодифузија и Агенцијата за медиуми.

За утврдување на овој износ, земени се в предвид и моделите за финансирање на јавните радиодифузни сервиси од земјите од регионот и земјите членки на Европската унија. Според проценките на ЕБУ, долната граница на средства што европските земји ги одвојуваат за финансирање на нивните јавни сервиси е околу 12 евра по глава на жител. Во македонски услови значи дека за МРТ треба да се обезбедат околу 25 милиони евра годишно. И кога би се обезбедиле овие средства, Македонија повторно

ќе биде на дното на листата на земјите од регионот што одвојува најмалку средства за финансирање на нејзиниот јавен сервис.

Ако процентот се симне на 0.7 проценти, што пресметано во пари е околу 20 милиони евра годишно, за финансирање на МРТ би останале помалку од 15 милиони евра, што се помалку средства споредено со парите што досега располагаше куќата.

Има многу други аргументи зошто треба да се удвои буџетот на МРТ ако сакаме да имаме независен и професионален јавен сервис, кој ќе работи во интерес на граѓаните.

- МРТ со години е во долгови, кои се наталожени не по нејзина вина. Во моментот е втор најголем даночен должник од јавните претпријатија кон УЈП. Поголемиот дел од долгот е настанат поради оданочување на средствата од радиодифузната такса, која Управата за јавни приходи никогаш не успеа да ги собере. Тоа значи дека МРТ треба да плати данок за пари кои никогаш не легнале на нејзината сметка. Со други зборови, наплаќаат данок за сто проценти од сметките за радиодифузна такса, а најголем процент за наплата е околу педесет проценти
- Иако во последните години МРТ набави нова опрема, поради брзиот развој на технологијата и отсуството на инвестиции за обновување на опремата, таа застарува со забрзано темпо. Затоа треба да се обезбедат дополнителни средства со цел секоја година да се освежува и одржува опремата и да го следи трендот на модерните јавни сервиси
- Во МРТ образовната и старосната структурата на вработените е многу загрижувачка. Од околу 850 работници помалку од половина имаат високо образование, а нивната просечната возраст е 56 години. Поради тоа има итна потреба за вработување на нов искусен новинарски и креативен кадар, кој се ќе бидат вклучени во производството на програмата. Дополнително, платите на новинарите и креативниот кадар се многу ниски. Залудно е да се очекува подобрување на програмата на МРТ ако не се вработат нови искусни кадри и ако не се стимулира постоечкиот кадар
- Нова обврска на МРТ е вториот канал да прерасне во посебен канал со 24 часовна програма на албански јазик. Тоа значи дека програмите на останатите етнички заедници, како што е програмата на турски, ромски, српски и на влашки јазик треба да се преселат на третиот канал. За реализацијата на овие зафати ќе бидат потребни дополнителни инвестиции во кадровското екипирање и купување на нова техника за производство за програма
- МРТ нема развиена дописничка мрежа во градовите од внатрешноста. МРТ, како јавен сервис, не треба да известува само од настани од главниот град, туку за важни теми од внатрешноста. затоа треба да се развие дописничка мрежа, со околу триесетина дописници, која ќе биде во состојба да обезбеди покриеност на целата територија. За да се оствари оваа идеја ќе треба да се одвојат дополнителни средства за ангажирање на искусни новинари и друг технички персонал од сите региони. Создавање на нова дописничка мрежа на јавниот сервис, ќе ги стимулира и приватните локални и национални медиуми да го поддржат известувањето од важни локални теми, што ќе биде во полза на граѓаните
- МРТ има најниски приходи по глава на жител, споредено со јавните сервиси од земјите на регионот. Така, годишниот буџет на ХРТ е нешто под 200 милиони евра, а на РТС (Србија), околу 100 милиони евра. Во Македонија со предлогот 0.7 проценти од буџетот на државата да се одвои за финансирање на МРТ, ќе се обезбедуваат не повеќе од 15 милиони евра на годишно ниво. Со тоа МРТ ќе

има помалку средства од претходните години и убедливо најмал буџет по глава на жител во регионот. Со ваков скастрен буџет МРТ нема да биде во можност квалитетни да ја оствари мисијата на јавен сервис, да информира, да едуцира и да ја забавува публиката. СДСМ очекуваме да биде конзистентна на предлогот на законот доставен во Собрание во 2016 година, во кој се предвидуваше 1процент од буџетот да се одбои за финансирање на МРТ. Со предлог решението од 0.7 процент, новата Влада ги изневерува очекувањата на граѓаните.

Член 33, став 3 Овластени предлагачи на членови на Програмскиот совет на МРТ од ЗААВМУ се менува и гласи:

Кандидатите за членови на Програмскиот совет на МРТ кои учествуваат на јавниот конкурс се должни да достават апликација во која детално го наведуваат своето работно искуство и достигнувања во областа во која се истакнале, изјава за тоа дека ги исполнуваат условите утврдени во овој член и член 119 од овој закон и писма на поддршка од следните организации:

- од најмалку три граѓански организации кои се активни подолго од пет години во областа на унапредувањето на човековите права, медиумите и демократијата и кои постигнале релевантни резултати во областа во која дејствуваат;
- од Здружение на новинарите на Македонија;
- од најмалку две здруженија од областа на културата (здруженија на ликовни уметници, писатели, филмски работници и сл.);
- од најмалку две високо-образовна установи кои имаат студиски програми од областа на комуникалогијата, новинарството, културата, економијата или правото.

Образложение: со оваа промена ќе се осигура дека предлагачот е од кредибилна струкова организација која е докажана со своите активности во промоција и заштита на правата на новинарите и слободите на медиумите

Здружение на новинарите на Македонија (ЗНМ)

Самостоен синдикат на новинари и медиумски работници (ССНМ)

Совет за етика во медиумите на Македонија (СЕММ)